

26. Литвин В. М. Відновлення УСРР / Режим доступу: <http://www.lytvyn-v.org.ua/history>.
27. Шаповал Ю. І. «Буржуазно-націоналістичної антирадянської організації колишніх боротьбистів» справа 1937 / Режим доступу: <http://www.history.org.ua/ENU>.
28. ГДА СБ України. – Ф. П. – Спр. 38466. – Арк. 3.
29. Лозицький В. С. Політбюро ЦК Компартії України. – С. 341.
30. Пирог р. Я. Как погиб Председатель Совнаркома Украинской ССР П.П. Любченко. Известия ЦК КПСС. – 1990. – №10.
31. ГДА СБ України. – Ф. П. – Спр. 38466. – Арк. 246.
32. Там само. – Арк. 76, 78, 87.
33. Там само. – Арк. 15.
34. Там само. – Арк. 15, 20.
35. Там само. – Арк. 78.
36. Там само. – Арк. 185.
37. Там само. – Арк. 129.
38. Там само. – Арк. 23, 25.
39. Там само. – Арк. 33.
40. Там само. – Арк. 31.
41. Там само. – Арк. 87.
42. Там само. – Арк. 189.

Рекурт В.Ф. ИЗ ХРОНИКИ «БОЛЬШОГО ТЕРРОРА»: СУДЬБА ПОДОЛЯНИНА В. Д. КУЗЬМЕНКА.

На основании архивных документов и научной литературы в статье рассматривается жизненный путь подольянина В. Д. Кузьменка. Анализируется политика КП(б)У относительно потребительской кооперации и определены основные причины, которые побудили большевистскую власть к применению политических репрессий против хозяйственных и партийно-советских деятелей во время «большого террора» (1936 – 1939).

Ключевые слова: В. Д. Кузьменко, жизненный путь, потребительская кооперация, политический террор, «буржуазно-националистическая антисоветская организация бывших боротьбистов».

Rekrut V.F. CHRONICLE OF «GREAT TERROR» (1936-1939): LIFE OF PODOLYANINA V.D. KUZ'MENKO.

This article provides an overview of V. D. Kuz'menko's life journey, based on archive documents and scientific literature. It also analyses political role of CP(b)U in relation to Consumers' Co-operation and defines the main motives of the Bolsheviks' government to use political repressions against economic and party-soviet activists during the «Great Terror» (1936-1939).

Keywords: V. D. Kuz'menko, life journey, Consumers' Co-operation, political terror, «Bourgeois-nationalistic anti-Soviet organization former borot'bistov».

УДК 94(477): 070.2 (477.44) «19»

О.О. Салата

**ПЕРІОДИЧНИЙ ДРУК ВІННИЧЧИНИ В УМОВАХ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКОЇ
ОКУПАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ГАЗЕТИ «ВІННИЦЬКІ ВІСТІ»)**

Аналізується діяльність періодичного друку Вінницької області в умовах німецько-фашистської окупації 1941-1944 рр. та її вплив на населення окупованих територій України.

Ключові слова: інформаційне поле, інформаційна стратегія, пропаганда, періодичний друк, свідомість, «Вінницькі вісті».

Проблеми Другої світової війни й сьогодні збуджують науковий світ. Багато ще питань, на які не знайдено об'єктивних відповідей. До них, на нашу думку, належить і проблема вивчення інформаційного впливу гітлерівської Німеччини на населення окупованих територій.

Одним з важливих питань у цьому контексті є вплив місцевої преси на свідомість населення окупованих німецько-фашистською армією територій та формування негативного образу радянського керівництва та радянського режиму.

Питання впливу Німецької пропаганди на бійців Червоної армії та населення окупованих територій досліджували російські науковці історики Г.А. Болсун [1], Ю.Я. Орлов [2], О.Ю. Пленков [3]. Досліджуючи методи та напрямки нацистської пропаганди на окупованій території Білорусі та України, вони дійшли такого висновку: незважаючи на те, що німецька армія потерпіла поразку, а німецьке керівництво так і не змогло підкорити своїм інтересам свідомість населення окупованих територій, вплив німецької пропаганди відіграв значну роль у німецько-радянському ідеологічному протистоянні.

Серед українських істориків дослідженням впливу німецької пропаганди на морально-психологічний стан окупованих територій займалися М.Д. Ющенко [4], Ю.А. Ніколаєць [5], Д.М. Титаренко [6, с. 165-171]. У своїх працях українські історики вивчали особливості німецької пропаганди та її вплив на дії населення окупованих територій. Дослідники показали роль німецько-фашистської пропаганди та її вплив на морально-психологічний стан населення України.

Зважаючи на ці обставини, метою нашої статті є аналіз дієвості німецької пропаганди через періодичний друк та її вплив на населення окупованої території України у період з 1941 по 1944 рр., зокрема на населення Вінниччини.

Переживши радянську колективізацію, політичні репресії проти своїх родичів та знайомих, жителі Вінниччини прагнули мирного господарювання на своїй землі. З приходом німецької армії, коли гітлерівці ставилися до місцевого населення лояльно, значна частина місцевих жителів справді повірила, що тепер, звільнившись від більшовицького режиму, вони зможуть створити незалежну державу, де будуть господарями у власному краї. Щоб підтримати цю ілюзію, німецькі пропагандисти у своїй агітаційній діяльності намагалися витримувати точний баланс між абсолютною правдою, напівправдою і брехнею. І цей баланс, треба визнати, дуже часто залежав від справжнього становища та подій на фронті, бо населення окупованих територій дуже швидко зрозуміло справжню політику фашистського керівництва.

У свою чергу, знаючи, як населення Української СРСР ставилося до процесу колективізації і прагнуло мати свої власні наділи, гітлерівська окупаційна адміністрація переконувала населення окупованих територій у тому, що німецька армія бореться за новий порядок замість старого ладу, комуністичного свавілля; за хліб замість голоду і злиднів.

Основним засобом розповсюдження необхідної інформації стала преса, саме на цей інструмент інформаційного впливу робилася ставка. Одним з основних друкованих органів на території Вінниччини була газета «Вінницькі вісті», яка фактично й стала рупором німецької пропаганди у 1941-1944 рр.

Міністерством народної освіти й пропаганди Німеччини спільно з міністерством східних окупованих територій створювалися усі умови для підготовки й видання таких періодичних видань, як «Вінницькі вісті». Кадровий склад для редакції газети відбирався з - поміж української інтелігенції, яка на початку війни йшла на співпрацю з окупаційною владою. Крім газети «Вінницькі вісті» видавалася велика кількість пропагандистських матеріалів з метою укріплення уявлень про «визвольну місію» німецької армії. Ціла серія листівок була спрямована на дискредитацію керівництва радянської держави та командного складу Червоної армії, [7, с. 64-65]. Часто до листівок потрапляли матеріали, що друкувалися до того у попередніх номерах газети.

Населення України, що перебувало в німецькому інформаційному полі, щодня черпало інформацію не лише з преси, а й з радіопередач. Перебуваючи часто у світі відірваних від реальності символів, вони йшли навіть проти своїх власних інтересів. Іноді реальність відходила на другий план.

Надзвичайно цікавим і результативним методом, який використовувала німецька пропаганда, було проголошення ідеалів, тобто техніка використання закликів. На думку Г. Почепцова, значна частина людей, особливо у сільській місцевості книжок майже не читала й це дало можливість нав'язувати людям думку у вигляді гасел [8, с. 62-62].

З цього приводу зазначимо, що більшість заголовків статей у газеті «Вінницькі вісті» та в іншій окупаційній пресі мали характер гасел. Наприклад, у газетах «Вінницькі вісті» ми бачимо заголовки «Селянство – житєва сила Європи», «Німеччина перемагає на всіх фронтах», «Пробудження до нового життя» [9]. Такі гасла мали на меті продемонструвати населенню окупованих територій, які цілі переслідує гітлерівська Німеччина щодо вирішення українського питання.

Оскільки преса насамперед виконувала стратегічне завдання нацистської ідеології сприяти тому, щоб населення окупованих територій перейнялося антисемітськими та антибільшовицькими поглядами, значне місце у періодичній пресі відводилося саме єврейському питанню. Окрім того, єврейство ототожнювалося з більшовизмом і радянською владою [10]. У газеті «Вінницькі вісті» від 9 серпня 1942 р. під заголовком «Правдиве обличчя більшовизму» зображено карикатуру, на якій показано, як єврей знімає маску Сталіна, й коментується це так, що насправді Радянською країною керують євреї, а Сталін є їх маскою [11].

Для формування більшої довіри до окупаційної адміністрації німецький уряд розробив й опублікував у газеті «Вінницькі вісті» «Порядок урядування», даючи зрозуміти місцевому населенню, що пропонує створити органи самоврядування й почати нове життя.

Підтвердженням цього є публікація у номері 14 газети «Вінницькі вісті» від 1 жовтня «Пробудження до нового життя», де автор розповідає, що процесу відродження української культури сприяє саме німецька окупаційна влада, що саме за її сприяння створюються одна за одною українські громадські організації, де українське населення повною мірою може реалізувати свої творчі здібності та суспільні прагнення. На четвертій сторінці цього ж номеру стаття, присвячена основним положенням «Порядку урядування». Найцікавішим у цьому «Порядку...» є розділ 2 під назвою «Дух урядування». У ньому наголошується, що самоврядування країною українцями вимагає енергії, порядку та гідного ставлення. Всяке політування заважає відбудові. Урядування мусить керуватися духом українського народу та інтересами німецьких збройних сил. Воно відповідає перетворенням народу від більшовицької розбещеності до національної дисципліни та робочого піднесення. Урядування повинно дбати про те, щоб народ притягнути до добровільної співучасті, уникаючи при цьому всякого примусу. Потрібна почесна співпраця, особливо в галузях соціальної, санітарної, культурної та спортивної роботи [12]. Аналогічні установки селянам давала у свій час і радянська влада. Фактично, гітлерівська адміністрація через урядування закликала українське населення до повного підкорення й чіткого виконання своїх службових обов'язків.

Для посилення пропаганди серед населення практично на всіх територіях Рейхскомісаріату «Україна» та в зоні військової адміністрації було ініційовано створення суспільно-просвітницьких товариств «Просвіта» та Спілки українських письменників. У газеті «Вінницькі вісті» постійно висвітлювалися ідеї цієї організації та ініційовані нею події. Вже з жовтня 1941 р. ми бачимо в газетах повідомлення про те, що в містах та районних центрах створюються або відновлюються раніше діючі товариства «Просвіта», їх мету, завдання й умови діяльності. Але основне, на що необхідно звернути увагу, це те, що всі товариства були взяті окупаційною адміністрацією під свій жорсткий контроль і вся діяльність їх повністю підпорядковувалася або регламентувалася гебітскомісаріатами. Фактично окупаційна адміністрація використовувала товариство «Просвіта», як й інші суспільно-просвітницькі організації для поширення необхідної інформації та впливу на українське населення.

На Вінниччині товариство «Просвіта» почало діяти одне із перших. Вже у жовтні 1941 р. було створено місцеве товариство «Просвіта». У його уставі було сказано, що товариство засновується для розвитку й поширення громадської й національної свідомості серед українців і для того, щоб допомогти освітньому розвитку своїх членів, дати їм добру науку, корисну розвагу й допомогти здобути свої громадянські і національні права. Серед завдань, які товариство «Просвіта» ставила перед собою, наступні:

- Відкривати книгозбірні, книгарні, читальні.
- Упорядковувати прилюдні читання, лекції, доповіді, бесіди.
- Видавати книжки, газети і листки для народного читання.
- Поширювати освіту через створення шкіл для дорослих і дітей
- Створювати різні фонди й стипендії для допомоги кращим учням продовжувати свою науку далі.
- Відкривати дитячі гуртки, вечори, різдв'яні ялинки.
- Упорядковувати театр, виставки і вечори та ін. [13].

В окремих номерах газети «Вінницькі вісті» окупаційною владою нав'язувалася система виховання української молоді. Подавалися нотатки для вчителів з рекомендаціями щодо виховання молодих українців. Так в одному з номерів давалися настанови вчителям історії та літератури про те, що виховувати українського юнака та дівчину необхідно не на прикладах псевдогероїв, які пропонувалися більшовиками, а на звитязних героях-українцях. Учителі

повинні виховати дітей націоналістами, здатними до самопожертви, але для того треба викладати по-новому [14]. Очевидним стало, що німецька влада пропагувала юнакам і дівчатам привчатися до покори і самопожертви заради третього рейху, щоб їх легше було переконати їхати на роботу до Німеччини. Такі статті були частими на шпальтах окупаційних газет, вони відображали політику окупаційної адміністрації щодо виховання української молоді.

Ще одним методом впливу на свідомість пересічного українця було звернення до його історичної свідомості. Звертаючись до історичної свідомості українців, майже в кожному номері часопису «Вінницькі вісті» публікували статті про відомих українських діячів та народних месників, що боролися за волю українського народу. У цих же статтях німецька армія порівнювалася з борцями за його свободу. У цих статтях аналізувалася діяльність М. Грушевського [15], І. Гонти і П. Орлика [16], М. Хвильового [17], І. Котляревського [18], Л.Українки [19], Б.Грінченка та ін. [20]. Цей метод також активно застосовувала й радянська влада, демонструючи фільми про Олександра Невського, Дмитра Донського та інших героїв російської історії.

Одночасно з пропагандою непереможності гітлерівської Німеччини формувалося вороже ставлення до радянського керівництва. Для того щоб посилити негативне враження про діяльність радянського уряду, гітлерівське керівництво виготовляло і розповсюджувало карикатурні зображення. Вони були і в місцевих газетах, і в листівках. Так у часописі «Волинь» на сторінці 2 бачимо красномовну карикатуру, де більшовиків показано як голодного вовка, який дивиться уверх на корзинку (Україну, яка піднімає німецький хрест) [21].

У газеті «Вінницькі вісті» за 1941-1942 р. майже у кожному номері присутня політична карикатура на Сталіна та його керівництво. У № 43 від 31 травня 1942 р. політична карикатура, на ній зображено Сталіна і Черчіля, які в упряжці везуть Рузвельта, а під зображенням текст «Із щабля на щабель. Лорд брехні Черчіль до батька Сталіна: «Дорогий мій Сталіне, ще рік тому я сам сидів на козлах та запрошував тебе сідати» [22]. Автори карикатури намагалися викривити стосунки між трьома президентами й показати населенню окупованих територій, що ці три лідери, які складають між собою угоду, не варті навіть уваги.

У вересні 1942 р. на шпальтах газет з'являється ще одна цікава карикатура «Брехуни біля мікрофона», де зображено трьох президентів біля мікрофону з текстом «Президент США Рузвельт: «Наша мета - свобода». Англійський прем'єр Черчіль: «... і вічний мир!». Батьюшка Сталін: «... і советський рай!» [23].

Карикатура стала одним із найпоширеніших засобів впливу на населення окупованих територій, навіть якщо з першого погляду людина не переймалася побаченим і прочитаним на зображенні, з часом ця картинка вже спливала у пам'яті на рівні підсвідомості. Карикатури були присутні в більшості номерів будь-якої газети чи часопису, що видавалися на окупованій території Української РСР. Про це свідчать випуски газети «Вінницькі вісті», що видавалися на Вінниччині з квітня до липня 1941 р. [24].

Під час перегляду окупаційних газет складається враження, що німецько-фашистська армія, насправді, принесла народу України мир та злагоду. У пресі розвінчувалася система радянського режиму та господарювання і протиставлялася німецькій. В одній з газет «Вінницькі вісті» на першій сторінці читаємо: «Німеччина перемагає на всіх фронтах», на другій та третій сторінках бачимо публікації «Пробудження до нового життя», «Правдиве обличчя більшовизму» та ін. [25].

Вплив гітлерівської пропаганди значно посилювався після невдалих боїв і поразок Червоної армії, а також після втрати населенням України надії на повернення радянської влади. І хоч політика фашистського керівництва вже не була такою лояльною до населення окупованих територій, як це було на початку війни, люди намагалися пристосуватися до нової влади.

Навесні 1942 р. внаслідок того, що окупаційна влада відступила від своїх попередніх планів щодо українського населення, ставлення до неї жителів окупованих територій почало швидко змінюватися. Люди були незадоволені окупаційною політикою німецького керівництва, нестачею продовольства у містах, зростанням цін, збільшенням арештів, непомірними штрафами, відправкою робітників до Німеччини. У німецькому донесенні від 31 травня 1942 р. підкреслювалося, що вислів «прокляті німці» можна було чути все частіше і частіше. Покарання робітників призводило до того, що настрої населення дуже швидко погіршувалися і вся політика, що проводилася до цього часу, ставала Марною. Настрої

населення не поліпшилися й восени 1943 р. [26, с. 151]. Як бачимо з донесення командуючого охоронними військами командуючому оперативним тиловим районом групи армій «Південь» від 4 вересня 1943 р. усе частіше населення скаржить на те, що начальники районів та старости усе частіше б'ють цивільне населення. Люди бойкотують розпорядження цивільної адміністрації: не з'являються на біржу праці, а працездатне населення тікає до лісу [27, с. 125].

Отже, на початку війни преса як один із механізмів німецької пропаганди мала великий вплив на населення окупованих територій, але внаслідок недалекоглядної політики Рейху німецька влада швидко почала втрачати його. Нехтування прагненням українців, політика геноциду призвели до поширення партизанської боротьби та зростання опору проти «нового порядку» з боку населення України. Люди вже менше читали німецькі газети, усе більше зверталися до періодичних видань та листівок, які розповсюджувалися партизанами. Проаналізувавши усі видання газети «Вінницькі вісті» за 1941-1944 рр, необхідно зазначимо, що зміст публікацій повністю відображав політику гітлерівського уряду щодо населення окупованих територій: спочатку це було загравання з місцевими жителями, потім прагнення змусити їх працювати на рейх та встановлення жорстокого режиму панування з покаранням за найменшу провину, а в період, коли німецько-фашистська армія змушена була вести оборонні бої, з одного боку, знову намагалися отримати підтримку місцевого населення, з іншого, вивезти з українських областей якомога більше робітників і ресурсів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Болсун Г.А. Противостояние немецкой и советской пропаганды на оккупированной территории Беларуси (1941—1944 гг.). — Минск: Белорусский государственный университет, 2003. — 164 с.
2. Орлов Ю.Я. Крах немецко-фашистской пропаганды в период войны против СССР. Под ред. Я.Н. Засурского. — М.: Издательство Московского университета, 1985. — 382 с.
3. Пленков О.Ю. Третий Рейх. Социализм Гитлера (Очерк истории и идеологии). — СПб.: Издательский дом «Нева», 2004. — 248 с.
4. Ющенко М.Д. Агітація і пропаганда комуністів України в умовах німецько-фашистської окупації. — К.: Київ. Ун-т, 1962. — 156 с.
5. Ніколаєць Ю.А. Становище та настрої населення України на початку німецько-фашистської окупації: [червень 1941 – липень 1942 рр.]. — Вінниця: Тезис, 1999. — 124 с.
6. Титаренко Д.М. Звіти батальйону пропаганди У як джерело з питання про вплив нацистської пропаганди на населення окупованої України // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Друга світова війна і доля народів України». 2005. — № 23-24. — С. 165-171.
7. Гогун А. Черный PR Адольфа Гитлера: Документы и материалы. — М.: Эксмо, Яуза, 2004. — 416 с.
8. Почепцов Г.Г. Информацтонные войны – основы военно-коммуникативных исследований. — К., 1998. — 332 с.
9. Вінницькі вісті. — 1942. — № 54; 1941. — № 28; 1941. — № 14.
10. Вінницькі вісті. — 1943. — № 56. 4 липня, — № 58. 15 липня.
11. Вінницькі вісті. — 1942. — № 63. 9 серпня.
12. Вінницькі вісті. — 1941. — № 14.
13. Вінницькі вісті. — 1941. — № 21.
14. Вінницькі вісті. — 1942. — № 10.
15. Вінницькі вісті. — № 13. — 1941. — 28 вересня.
16. Вінницькі вісті. — № 18. — 1941. — 10 жовтня.
17. Вінницькі вісті. — № 22. — 1941. — 19 жовтня.
18. Вінницькі вісті. — № 31. — 1941. — 20 листопада.
19. Вінницькі вісті. — № 36. — 1941. — 7 грудня.
20. Вінницькі вісті. — № 38. — 1941. — 14 грудня.
21. Волинь. Часопис для Волині. — 1943. — 7 жовтня.
22. Вінницькі вісті. — 1942. — № 43.
23. Вінницькі вісті. — 1942. — № 81.
24. Вінницькі вісті. — 1942. — № 30; - №33; — № 39; — № 43; — №44; — № 47.
25. Вінницькі вісті. — 1941. — № 16; — № 14; — 1942. — № 63.
26. Історія застерігає: Трофейні документи про злочини німецько-фашистських загарбників та їхніх посібників на тимчасово окупованій території України в роки Великої Вітчизняної війни // Кер. кол. Уряд. В.М. Немітий. — К.: Видавництво політичної літератури України, 1986. — 438 с.
27. Шайкан В.О. Колабораціонізм на території рейхскомісаріату «Україна» і військової зони в роки Другої світової війни. Кривий Ріг: Мінерал, 2005. — 451 с.

Салата О.О. ПЕРИОДИЧЕСКАЯ ПЕЧАТЬ ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ В УСЛОВИЯХ НЕМЕЦКО-ФАШИСТСКОЙ ОККУПАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ ГАЗЕТЫ «ВИННИЦКИЕ ВЕСТИ»).

Анализируется деятельность периодической печати Винницкой области в условиях немецко-фашистской оккупации 1941-1944 гг. и ее влияние на население оккупированных территорий Украины.

Ключевые слова: информационное поле, информационная стратегия, пропаганда, периодическая печать, сознание|осмысленность, сознательность, «Винницкие вести».

Salata O.O. PERIODICHESKAYA/PRINTING, PRESS SEAL OF THE AREA IN THE CONDITIONS OF FASCIST OCCUPATION (ON NEWSPAPERS «WINNITCA TO CONDUCT»).

Activity of periodicals of the Winnitca area in the conditions of fascist occupation 1941-1944 and its influence is analysed on the population of the occupied territories of Ukraine.

Keywords: informative field, informative strategy, propaganda, periodicals, consciousness, «Winnitca news»

УДК: 94(477.43/.44)»1941/1944

А.І. Петрова

СТАНОВИЩЕ Й ДОЛЯ ФОЛЬКСДОЙЧЕ В ГЕНЕРАЛЬНІЙ ОКРУЗІ ВОЛИНЬ-ПОДІЛЛЯ (1941-1944 РР.)

У статті розглядається національний аспект окупаційної політики фашистської Німеччини в Рейхскомісаріаті «Україна». На основі документальних, літературних, архівних джерел досліджено становище і доля етнічних німців (фольксдойче) в генеральній окрузі Волинь-Поділля в роки Другої світової війни. Проаналізовано динаміку розвитку та методи втілення окупаційною владою національної політики, що дає змогу зрозуміти місце і роль, що відводилась німцями з рейху німцям, які мали таке ж коріння, але проживали зокрема в Україні, на Подільській землі і не мали німецького громадянства.

Ключові слова: Друга світова війна, фольксдойче, етнічні німці, Рейхскомісаріат «Україна».

Тема Другої світової війни протягом десятиріч розглядалася з політичних, ідеологічних, але не з історичних позицій. Чимало фактів або замовчувалися, або свідомо перекручувалися. Тенденційний підхід минулих років до оцінки позицій та поведінки людей, які волею долі опинились на окупованій території, пережили окупацію, зустріли радянську армію-визволителя, трагічно відбився на долях сотень тисяч наших співвітчизників. Саме факт перебування на окупованій території позбавляв цих людей довіри з боку радянської влади. Одними з перших потрапили у списки неблагонадійних етнічні німці, тобто радянські громадяни, що мали німецьке походження, проживали в Україні і на початковому етапі окупації мали певні преференції з боку нової німецької влади.

Поділля було під окупацією найдовше, було окуповано раніше і визволено пізніше за інші території України, за виключенням кількох західних областей. Німці почувалися хазяями, облаштовували свій побут та на початковому етапі мали намір позитивно налаштувати на нову владу місцеве населення, в тому числі етнічних німців (фольксдойче).

Значний доробок у вивченні історії Другої світової війни становлять дослідження радянських істориків. Систематичне і цілеспрямоване її вивчення розпочалося у перше повоєнне десятиріччя, коли основні питання та аспекти Великої Вітчизняної війни активно розроблялись та аналізувались [1, с. 65]. На 50-ті – початок 80-тих років припадає період найбільш динамічних й активних досліджень. Попри ідеологічне забарвлення праці істориків містять значний фактологічний матеріал, що дає можливість уявити, як жилося українцям на окупованій території, який статус їм було надано новою владою та які плани щодо зайнятих території були у нацистської Німеччини. Наступний період у вивченні історії Другої світової війни, окупаційного режиму та його регіональних особливостей розпочався одночасно з процесами реформування радянського суспільства. У цей час спостерігаються певні зрушення в